

Правління Національного банку України
ПОСТАНОВА

23 травня 2022 року

Київ

№ 104

Про внесення змін до Положення про
організацію готівкового обігу і ведення емісійно-
касових операцій у банківській системі в особливий
період

Відповідно до статей 7, 15, 33 та 56 Закону України “Про Національний банк України” та з метою вдосконалення організації готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі в особливий період Правління Національного банку України **постановляє:**

1. Унести зміни до Положення про організацію готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі в особливий період, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 05 травня 2018 року № 51 (зі змінами), виклавши його в новій редакції, що додається.

2. Департаменту грошового обігу (Віктор Зайвенко) після офіційного опублікування довести до відома банків України інформацію про прийняття цієї постанови.

3. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на заступника Голови Національного банку України Олексія Шабана.

4. Постанова набирає чинності з дня, наступного за днем її офіційного опублікування.

Голова

Кирило ШЕВЧЕНКО

Інд. 50

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постанова Правління
Національного банку України
05 травня 2018 року № 51
(у редакції постанови Правління
Національного банку України
від 23 травня 2022 року № 104)

Положення
про організацію готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у
банківській системі в особливий період

I. Загальні положення

1. Це Положення розроблено згідно з вимогами Конституції України, Законів України “Про оборону України”, “Про правовий режим воєнного стану”, “Про Національний банк України”, інших законодавчих актів України та нормативно-правових актів Національного банку України (далі – Національний банк), які регламентують організацію роботи банківської системи в особливий період та в надзвичайному режимі, роботу банків з організації готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі та касових операцій суб’єктів господарювання.

2. Метою розроблення цього Положення є забезпечення стабільної роботи банківської системи України з готівкою в умовах особливого періоду та безперервного забезпечення економіки готівковими коштами, а також забезпечення готівковими коштами з’єднань, військових частин, підрозділів Збройних Сил України, Національної гвардії України (далі – військові формування), Національної поліції України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України (далі – правоохоронні органи), Адміністрації Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України (далі – Держспецзв’язку).

3. Це Положення визначає основні вимоги до організації роботи з готівкою підрозділів Національного банку [Операційного департаменту (далі – підрозділ Національного банку, відповідальний за операційну діяльність), Департаменту грошового обігу, уключно з управлінням нумізматичної продукції та касових операцій (далі – підрозділ Національного банку, відповідальний за грошовий обіг), відділів грошового обігу в регіонах Департаменту грошового обігу Національного банку (далі – підрозділи грошового обігу в регіонах), Центрального сховища (далі – підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей)], а також банків, щодо яких Правління Національного банку прийняло рішення про надання їм повноважень на зберігання запасів готівки Національного банку та проведення операцій з ними

(далі – уповноважені банки), і банків, уповноважених для роботи (здійснення операцій) в особливий період (далі разом – залучені банки).

Підрозділи Національного банку, уповноважені банки та банки зобов'язані керуватися цим Положенням або окремими його нормами в разі роботи в умовах надзвичайного режиму.

Керівники підрозділів Національного банку, уповноважених банків та банків з дати оголошення особливого періоду в разі виникнення ситуації, що загрожує належному зберіганню цінностей в окремому регіоні в позаробочий час, вихідні та святкові дні, мають право прийняти рішення про їх вивезення до іншого підрозділу банку з документальним оформленням такої операції та повідомленням Національного банку не пізніше наступного робочого дня.

Підрозділи Національного банку, залучені банки в разі введення воєнного стану здійснюють діяльність, передбачену вимогами цього Положення, з урахуванням вимог нормативно-правових та розпорядчих актів, прийнятих Президентом України, Верховною Радою України, Радою національної безпеки і оборони України, і на підставі окремих рішень Правління Національного банку.

4. Керівники підрозділів Національного банку, залучених банків мають право визначити план дій та/або прийняти рішення для забезпечення роботи підрозділу/залученого банку залежно від обставин, що виникли в особливий період.

Залучені банки мають право створювати спеціальні комісії для розроблення та вжиття заходів щодо забезпечення організації роботи, визначення порядку внутрішніх банківських процедур здійснення операцій в особливий період.

Керівники підрозділів Національного банку, залучених банків в умовах особливого періоду вживають заходів і безпосередньо відповідають за організацію роботи та створення належних умов для безпечного переміщення та повної схоронності готівки та інших цінностей у сховищах, оборотній та операційних касах.

5. Підрозділ Національного банку, відповідальний за грошовий обіг, визначає перелік підрозділів грошового обігу в регіонах та залучених банків, у яких є належним чином обладнані площі сховищ для зберігання в них необхідних обсягів запасів готівки та інших цінностей під час дії особливого періоду.

Запаси готівки, які зберігаються в підрозділах грошового обігу в регіонах, можуть перевищувати потреби для забезпечення регіону готівкою та визначаються з урахуванням безпекової ситуації в інших регіонах України.

6. Правління Національного банку має право прийняти рішення щодо призупинення, заборони діяльності банків чи здійснення окремих операцій в особливий період.

Банки та юридичні особи, які отримали ліцензію Національного банку на надання банкам послуг з інкасації та погодження Національного банку на

здійснення операцій з оброблення та зберігання готівки (далі – інкасаторські компанії), які у зв'язку з настанням особливого періоду зупиняють або припиняють свою діяльність, зобов'язані вивезти в повному обсязі готівку із сховищ до визначених підрозділів грошового обігу в регіонах, підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, або залучених банків у терміни, установлені рішенням Правління Національного банку. Інформація про перелік визначених підрозділів грошового обігу в регіонах та залучених банків доводиться Національним банком до відома банків та інкасаторських компаній.

Вивезення запасів готівки здійснюється від вищих номіналів банкнот до нижчих з урахуванням вантажності транспортних засобів. Вивезення монет за наявності вільної вантажності в транспортних засобах здійснюється від вищих до нижчих номіналів.

Вивезення готівки за обставин, визначених в абзаці другому пункту 6 розділу I цього Положення, здійснюють підрозділи інкасації визначених державних банків (за договорами), власні підрозділи інкасації банків (філій, відділень), інкасаторські компанії, а також має право здійснювати підрозділ перевезення цінностей Національного банку (згідно з окремими розпорядчими актами Національного банку, ураховуючи обсяги готівки, фактично наявну кількість транспортних засобів та чисельність персоналу, наявність безпечних умов і маршрутів перевезення цінностей).

Підрозділи, зазначені в абзаці четвертому пункту 6 розділу I цього Положення, зобов'язані за потреби змінити своїм розпорядчим актом та оперативно коригувати ліміти обсягів готівки, що перевозяться оперативним автотранспортом, визначені нормативно-правовими актами Національного банку, ураховуючи обставини, що склалися, конкретні ризики, клас захисту та вантажність автотранспорту, визначені заходи безпеки під час їх перевезення.

7. Правління Національного банку має право прийняти рішення про припинення в особливий період діяльності відповідного підрозділу грошового обігу в регіоні та/або припинення дії рішення Національного банку чи перегляду статусу уповноваженого банку або їх евакуації, а також про доцільність залучення до супроводження під час перевезення цінностей правоохоронних органів або військових формувань. Готівка, що зберігалась у такому підрозділі грошового обігу в регіоні та/або уповноваженому банку, перевозиться до підрозділу грошового обігу в іншому регіоні чи залученого банку або до підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, з урахуванням обсягів готівки, фактично наявної кількості транспортних засобів і чисельності персоналу.

Вивезення запасів готівки здійснюється від вищих номіналів банкнот до нижчих з урахуванням вантажності транспортних засобів. Вивезення монет за наявності вільної вантажності в транспортних засобах здійснюється від вищих до нижчих номіналів.

Інші цінності (уключаючи пам'ятні та інвестиційні монети України, сувенірну продукцію) перевозяться до підрозділу грошового обігу в іншому регіоні або до підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, на підставі окремих розпорядчих актів Національного банку.

Підрозділ Національного банку, відповідальний за грошовий обіг, разом з підрозділом Національного банку, відповідальним за зберігання та перевезення цінностей, з урахуванням ситуації в областях визначає підрозділ, який здійснюватиме перевезення цінностей. Керівник підрозділу Національного банку, відповідального за грошовий обіг (на підставі пропозицій начальників підрозділів грошового обігу в регіонах), керівник підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, відповідно до прийнятого Правлінням Національного банку рішення чи керівники уповноважених банків/залучених банків з метою мінімізації ризиків щодо збереження готівки та інших цінностей під час їх перевезення вирішують питання про необхідність залучення до супроводження правоохоронних органів та військових формувань.

Національний банк має право прийняти рішення про відповідальне зберігання банкнот (передавання банкнот із резервних фондів підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, до підрозділів грошового обігу в регіонах та/або повернення банкнот від центральних банків інших країн до підрозділів Національного банку згідно з угодами, укладеними Національним банком).

Банкноти під час передавання на відповідальне зберігання оперативно пакуються в мішки від вищих до нижчих номіналів згідно з вимогами нормативно-правових та розпорядчих актів Національного банку з питань емісійно-касової роботи.

8. Керівники підрозділів Національного банку, уповноважених банків, банків у разі неможливості вивезення готівки забезпечують пошкодження банкнот національної валюти в порядку та спосіб, передбачені в нормативно-правовому акті Національного банку з питань організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі.

Керівники підрозділів Національного банку, уповноважених банків, банків з метою переведення банкнот національної валюти в неплатіжний стан або стан значно пошкоджених, які згідно з вимогами нормативно-правових актів Національного банку підлягають обов'язковому направленню на дослідження до Національного банку, забезпечують їх механічне пошкодження або пошкодження спеціальним розчином, який використовується в спеціалізованих пристроях для зберігання валютних цінностей/іншими фарбуючими речовинами (розчинами) із зафарбовуванням не менше 50% загальної площі банкноти.

9. Підрозділи Національного банку з дати настання особливого періоду:

1) припиняють роботу з пам'ятними та інвестиційними монетами України, сувенірною та супутньою продукцією, крім їх/її реалізації фізичним особам згідно з окремими розпорядчими актами Національного банку, якщо немає прямої загрози життю та здоров'ю працівників та клієнтів, уключаючи реалізацію у режимі реального часу через офіційне Інтернет-представництво Національного банку або інший вебсайт та функціональний сервіс Національного банку в мережі Інтернет. Відправлення реалізованих пам'ятних монет або сувенірної продукції фізичній особі-замовнику здійснюється з використанням послуг поштових підприємств, логістичних компаній;

2) забезпечують протягом п'яти робочих днів повернення пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної та супутньої продукції, переданих підрозділами Національного банку без попередньої оплати банкам (філіям, відділенням), організаціям та установам або виданих під звіт відповідальній особі, якщо це не загрожує життю та здоров'ю працівників, які забезпечують їх зберігання та перевезення.

Банки (філії, відділення), організації, установи та відповідальні особи, яким було видано під звіт пам'ятні та інвестиційні монети України, сувенірна та супутня продукція, у разі неможливості забезпечення своєчасного повернення Національному банку пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної та супутньої продукції залишають їх на зберіганні до відповідного розпорядження Національного банку.

10. Підрозділи Національного банку в період дії воєнного стану або в разі обмеження роботи в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна (далі – ДРОРМ) здійснюють перевірку державних облігацій України, які пропонуються уповноваженим банком у забезпечення зобов'язань за договором про зберігання, щодо обтяжень у ДРОРМ та вносять до ДРОРМ відомості про обтяження/припинення обтяження державних облігацій України та щодо застави майнових прав на будь-які грошові кошти, що надходять за заставленими державними облігаціями України в разі невиконання уповноваженим банком зобов'язань за договором про зберігання, що призвело до розірвання цього договору, не пізніше п'яти робочих днів після закінчення дії воєнного стану або не пізніше п'яти робочих днів після поновлення роботи ДРОРМ.

Відповідальність за відсутність у ДРОРМ інших обтяжень за державними облігаціями України, що надаються в заставу в цей період, покладається на уповноважений банк.

11. Касові операції в особливий період виконуються підрозділами грошового обігу в регіонах, підрозділом Національного банку, відповідальним за грошовий обіг, підрозділом Національного банку, відповідальним за зберігання

та перевезення цінностей, залученими банками, якщо немає прямої загрози життю та здоров'ю працівників та клієнтів.

12. Матеріально відповідальні особи сховищ у разі загрози незаконного проникнення сторонніх осіб до будь-якої будівлі Національного банку (уключаючи розташовані в регіонах), залученого банку чи підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, уживають заходів щодо закриття та опечатування (опломбування) сховищ та/або сейфів, у яких зберігаються цінності, здавання їх під охорону, а начальник підрозділу грошового обігу в регіоні, директори підрозділів Національного банку, відповідальних за грошовий обіг, за операційну діяльність чи за зберігання та перевезення цінностей, керівник (або уповноважена ним особа) залученого банку зобов'язані забезпечити пошкодження та/або знищення ключів і кодів сховищ і ґратчастих дверей та/або сейфів, що використовуються як сховище.

Пошкодження/знищення ключів від сховищ і ґратчастих дверей та/або сейфів, що використовуються як сховища, здійснюється в присутності комісії, персональний та кількісний склад якої визначається розпорядчим актом начальника підрозділу грошового обігу в регіоні/керівника підрозділу Національного банку, відповідального за грошовий обіг/директора підрозділу Національного банку, відповідального за операційну діяльність/директора підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей/керівника залученого банку (філії, відділення). До складу комісії обов'язково включаються представники підрозділу, відповідального за безпеку. Матеріально відповідальні особи/відповідальні особи сховищ особисто передають комісії закріплені за ними ключі від сховищ. Пошкодження/знищення ключів від сховищ і ґратчастих дверей та/або сейфів, що використовуються як сховища, здійснюється в механічний або хімічний спосіб у присутності матеріально відповідальних осіб, за якими вони закріплені, а коди знищуються шляхом їх блокування адміністратором.

Начальник підрозділу грошового обігу в регіоні/керівник підрозділу Національного банку, відповідального за грошовий обіг/директор підрозділу Національного банку, відповідального за операційну діяльність/директор підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей/керівник залученого банку (філії, відділення) з дати настання особливого періоду має право прийняти рішення щодо тимчасового зберігання ключів від сховищ і ґратчастих дверей та/або сейфів, що використовуються як сховища, матеріально відповідальними особами сховищ поза сейфами (металевими шафами) для зберігання ключів із відповідною відміткою (приписом) про це в журналі обліку ключів.

Начальник підрозділу грошового обігу в регіоні/керівник підрозділу Національного банку, відповідального за грошовий обіг/директор підрозділу Національного банку, відповідального за операційну діяльність/директор

підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей/керівник залученого банку (філії, відділення), якщо є реальна загроза життю та здоров'ю матеріально відповідальних осіб та/або втрати ключів від сховищ і ґратчастих дверей та/або сейфів, що використовуються як сховища, має право прийняти рішення щодо пошкодження/знищення ключів від сховищ і ґратчастих дверей та/або сейфів, що використовуються як сховища, кожною матеріально відповідальною особою сховищ одноосібно з фіксуванням пошкодження/знищення на відео/фото та надсиланням відеоматеріалів/фотоматеріалів начальнику підрозділу грошового обігу в регіоні/керівнику підрозділу Національного банку, відповідального за грошовий обіг/директору підрозділу Національного банку, відповідального за операційну діяльність/директору підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей/керівнику залученого банку (філії, відділення), голові комісії та представнику підрозділу, відповідального за безпеку, для фіксування та складання акта в довільній формі про факт пошкодження/знищення ключів.

II. Забезпечення потреб економіки готівкою в національній валюті. Формування резервних фондів національної валюти та організація емісійних операцій в особливий період

13. Потреби економіки в готівкових коштах в умовах особливого періоду забезпечуються як за рахунок резервних фондів готівки в підрозділі Національного банку, відповідальному за зберігання та перевезення цінностей, підрозділах грошового обігу в регіонах, так і за рахунок запасів готівки в сховищах підрозділів грошового обігу в регіонах, підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, і залучених банків.

14. Підрозділ Національного банку, відповідальний за грошовий обіг, в умовах особливого періоду щотижня здійснює моніторинг достатності залишків готівки, доступних до використання в умовах особливого періоду для забезпечення потреб економіки, та в разі необхідності розробляє пропозиції щодо зміни обсягів друкування банкнот на підставі оперативної інформації стосовно наявного та прогнозного попиту на готівку (у розрізі номіналів).

Стратегічний запас банкнот в умовах особливого періоду використовується відповідно до наказів Національного банку (або особи, на яку покладено виконання його обов'язків) або заступника Голови Національного банку, який згідно з розподілом функціональних обов'язків здійснює загальне керівництво підрозділом Національного банку, відповідальним за грошовий обіг (або особи, на яку покладено виконання його обов'язків), за відповідними поданнями цього підрозділу Національного банку.

15. Готівка, що зберігалась у підрозділі грошового обігу в регіоні та/або уповноваженому банку, діяльність яких в особливий період припинено, перевозиться до підрозділу грошового обігу в іншому регіоні чи залученого банку або до підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, на підставі емісійних дозволів (дозволів), наданих підрозділом Національного банку, відповідальним за грошовий обіг.

Перевезення готівки з уповноваженого банку здійснюється власними підрозділами інкасації банку, підрозділами інкасації визначених державних банків (за договорами), інкасаторськими компаніями (за договорами) або може здійснюватися підрозділом перевезення цінностей Національного банку (згідно з окремими розпорядчими актами Національного банку, ураховуючи обсяги готівки, фактично наявну кількість транспортних засобів та чисельність персоналу, наявність безпечних умов і маршрутів перевезення цінностей).

16. Підрозділ Національного банку, відповідальний за грошовий обіг, здійснює задоволення заявок підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, підрозділів грошового обігу в регіонах і залучених банків на підкріплення банкнотами та/або монетами в разі прийняття рішення про припинення виробництва банкнот та/або монет у межах їх залишків у підрозділі Національного банку, відповідальному за зберігання та перевезення цінностей, та інших підрозділах грошового обігу в регіонах і залучених банків.

Підрозділи грошового обігу в регіонах, підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, разом із залученими банками проводять організаційні заходи щодо залучення до кас банків банкнот і монет і їх здавання до підрозділів грошового обігу в регіонах, підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, та залучених банків для подальшого перерозподілу.

17. Підрозділи грошового обігу в регіонах, підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, і залучені банки в умовах особливого періоду зобов'язані постійно аналізувати і контролювати запаси готівки в сховищах з метою забезпечення потреб області/регіону в готівці та в установлені терміни подавати заявки підрозділу Національного банку, відповідальному за грошовий обіг, на їх поповнення. Заявки за потреби подаються в оперативному порядку без дотримання терміну їх подання, визначеного розпорядчим актом Національного банку з організації емісійно-касової роботи в Національному банку, Єдиним договором банківського обслуговування (далі – ЄДБО) та нормативно-правовим актом Національного банку про передавання запасів готівки на зберігання до уповноважених банків та проведення операцій з ними.

Начальники підрозділів грошового обігу в регіонах, керівник підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, і

керівники залучених банків зобов'язані забезпечити наявність у сховищах банкнот і монет у необхідних обсягах з урахуванням ситуації, що складається.

Начальники підрозділів грошового обігу в регіонах за потреби та на підставі розпорядчого акта Національного банку мають забезпечити наявність у сховищах банкнот і монет для задоволення потреб інших регіонів України.

Підкріплення запасів готівки в сховищах підрозділів грошового обігу в регіонах та залучених банків в особливий період здійснюється з резервних фондів або із запасів готівки підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей, інших підрозділів грошового обігу в регіонах і залучених банків на підставі емісійних дозволів (дозволів/заявок), наданих підрозділом Національного банку, відповідальним за грошовий обіг.

18. Подання заявок на отримання готівки/вивезення її надлишків, подання звітності та направлення одержувачам і відправникам відповідних емісійних дозволів (дозволів/заявок), якщо немає змоги виконати ці функції засобами автоматизованих систем оброблення інформації, здійснюється за допомогою захищеної електронної пошти, телефонного зв'язку (телефонограмами) або інших альтернативних засобів. Підготовка документів та облік операцій з готівкою в залучених банках, підрозділах грошового обігу в регіонах, підрозділі Національного банку, відповідальному за грошовий обіг, підрозділі Національного банку, відповідальному за зберігання та перевезення цінностей, здійснюються іншими альтернативними засобами або в ручному режимі на паперових носіях. Бланки первинних, облікових і розпорядчих документів у необхідній кількості повинні бути завчасно підготовлені відповідно до зразків, визначених нормативно-правовими та розпорядчими актами Національного банку з питань організації емісійно-касової роботи в Національному банку, ведення касових операцій банками в Україні, передавання запасів готівки на зберігання до уповноважених банків та проведення операцій з ними.

Підрозділи грошового обігу в регіонах, підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, і залучені банки в умовах особливого періоду зобов'язані щотижня подавати звіт про рух готівки та інформацію про залишки готівки в запасах готівки підрозділу Національного банку, відповідальному за грошовий обіг, за допомогою електронної пошти, телефонного зв'язку (телефонограмами) або інших альтернативних засобів. Звіт про рух готівки та інформація про залишки готівки надаються загальними сумами в розрізі індексів, а в разі потреби – у розрізі номіналів.

III. Організація роботи з готівкою в підрозділах грошового обігу в регіонах, залучених банках в особливий період

19. Основними завданнями залучених банків щодо організації готівкового обігу і здійснення касових операцій в особливий період є:

1) повне і своєчасне забезпечення потреб військових формувань, правоохоронних органів, Держспецзв'язку, підприємств, організацій і населення в готівці;

2) виконання бюджетних доручень щодо безперервної видачі готівки підрозділам військових формувань, правоохоронних органів, Держспецзв'язку;

3) максимальне залучення готівки з усіх можливих джерел для контролю та прискорення її обігу;

4) сприяння дотриманню суворого режиму економного використання готівки і зміцненню фінансової та платіжної дисципліни;

5) скорочення використання готівки в розрахунках за товари і послуги та введення за потреби обмежень на здійснення розрахунків готівкою;

б) документальне оформлення руху готівки в касі банку та повне і своєчасне відображення касових операцій у бухгалтерському обліку;

7) створення безпечних умов роботи з готівкою та її зберігання.

20. Підрозділи грошового обігу в регіонах, підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, після настання особливого періоду здійснюють касове обслуговування залучених банків на підставі ЄДБО.

Видача підрозділами грошового обігу в регіонах, підрозділом Національного банку, відповідальним за зберігання та перевезення цінностей, під час особливого періоду залученим банкам готівки для подальшої її видачі підрозділам військових формувань, правоохоронних органів, Держспецзв'язку здійснюється безкоштовно за умови отримання відповідної суми з кореспондентських рахунків залучених банків. Якщо немає змоги переказати безготівкові кошти за готівку, то такі операції здійснюються на підставі окремого розпорядчого акта Національного банку, у якому мають бути врегульовані умови отримання/здавання готівки.

Залучені банки в особливий період видають готівку військовим формуванням, правоохоронним органам, Держспецзв'язку безкоштовно.

Підрозділи грошового обігу в регіонах надають послуги з безпосереднього касового обслуговування, а підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, – з безпосереднього касового обслуговування та перевезення готівки до військових формувань, правоохоронних органів, Держспецзв'язку без участі залучених банків безкоштовно за окремим рішенням Правління Національного банку за умови отримання відповідної суми з рахунку Державного казначейства України.

21. Касові та/або емісійні операції в підрозділах грошового обігу в регіонах, підрозділі Національного банку, відповідальному за грошовий обіг, підрозділі Національного банку, відповідальному за зберігання та перевезення цінностей, залучених банках проводяться на підставі документів, оформлених засобами системи автоматизації банку (далі – САБ). Оформлення касових документів та облікових реєстрів у разі неможливості використання САБ здійснюється вручну на паперових носіях.

Відображення операцій в підсистемі “Емісійний день банку” та бухгалтерському обліку здійснюється в перший операційний день відновлення роботи в САБ.

22. Операції з готівкою в післяопераційний час, у вихідні та святкові дні здійснюються з оформленням касових документів за поточною датою здійснення операцій із зазначенням часу прийняття документів або напису “післяопераційний час” та відображенням у внутрішньому обліку, а в бухгалтерському обліку – у перший операційний день, що настає за датою виконання операцій.

23. Підрозділи грошового обігу в регіонах, підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, і залучені банки здійснюють приймання та видачу готівки інкасаторам за окремими графіками з урахуванням оперативної ситуації та потреб у готівці в області/регіоні.

24. Залучені банки в умовах особливого періоду/загострення ситуації зобов’язані за потреби змінити (збільшити або зменшити) своїм розпорядчим актом та оперативно коригувати ліміти обсягів готівки, що перевозяться оперативним автотранспортом, які визначені нормативно-правовими актами Національного банку, ураховуючи обставини, що склалися, конкретні ризики, клас захисту та вантажність автотранспорту, визначені заходи безпеки під час їх перевезення, залучення до супроводження правоохоронних органів та військових формувань.

25. Залученим банкам забороняється накопичувати готівку у сховищах понад розмір, що забезпечує поточні потреби під час здійснення операцій з готівкою. Перерозподіл залученими банками готівки в межах своєї мережі, а також її продаж іншим залученим банкам здійснюються лише за погодженням із підрозділом Національного банку, відповідальним за грошовий обіг, підрозділами грошового обігу в регіонах та підрозділом Національного банку, відповідальним за зберігання та перевезення цінностей. Підрозділ Національного банку, відповідальний за грошовий обіг, підрозділи грошового обігу в регіонах та підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання

та перевезення цінностей, залежно від ситуації, що склалася, визначають форму погодження та порядок доведення погодження до відома залученого банку.

26. Залучені банки зобов'язані приймати від фізичних та юридичних осіб для дослідження банкноти, значно пошкоджені внаслідок дії хімічних речовин, води, вогню та/або мають свічення під дією ультрафіолетових променів, деструкцію та обвуглення паперу на окремих ділянках або по всій площі банкноти, площа яких під час приймання та оброблення може стати меншою, ніж 55% початкової площі банкноти, або внаслідок чого створилася цілісна група пошкоджених банкнот, яку неможливо розділити (далі – значно пошкоджені банкноти).

Залучені банки не обстежують значно пошкоджені банкноти та пакують їх із максимальним збереженням цілісності.

Залучені банки передають у встановленому порядку як сумнівні для проведення досліджень та обміну до підрозділів грошового обігу в регіонах на підставі заяви, довідки про вилучення (прийняття) банкнот (монет) для дослідження та опису банкнот (монет) національної валюти, які надсилаються на дослідження з позабалансового рахунку, форма та порядок складання яких установлені нормативно-правовим актом Національного банку з питань ведення касових операцій банками в Україні:

- 1) значно пошкоджені банкноти;
- 2) банкноти (монети) із дефектами виробника.

27. Організація технологічних процесів оброблення готівки в особливий період визначається на підставі наявних (на час настання особливого періоду) виробничих потужностей з використанням ручних та автоматизованих технологій, а також з урахуванням умов щодо енергопостачання.

Залученим банкам для забезпечення підкріплення філій/відділень та видачу клієнтам готівки дозволяється видавати зношену/значно зношену готівку, оброблену автоматизованим способом без сортування на придатну та зношену за умови забезпечення контролю за її справжністю згідно з вимогами нормативно-правових актів Національного банку.

Вимоги, визначені в абзаці другому пункту 27 розділу III цього Положення, не поширюються на готівку (придатну, зношену, значно зношену), що здається залученими банками до Національного банку.

28. Підрозділи грошового обігу в регіонах/підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, залучені банки, якщо немає електропостачання, а також у разі неможливості підключення технічних засобів оброблення готівки до аварійного електроживлення оперативно вживають заходів щодо переходу на використання ручних технологій.

29. Підрозділи грошового обігу в регіонах, підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, залучені банки розраховують і забезпечують залежно від обсягів готівки, що зберігається у сховищах, незменшуваний запас витратних матеріалів для забезпечення оброблення та транспортування готівки (мішки інкасаторські, пломби, шпагат банківський), обладнання (уключаючи автоматизовані системи знищення банкнот) та/або засоби для пошкодження готівки (уключаючи гільйотинний різак, дрелі, спеціальні розчини, інші фарбуючі речовини, розчини), підрозділ Національного банку, відповідальний за забезпечення діяльності Національного банку, – паливно-мастильні матеріали для перевезення цінностей оперативним автотранспортом відповідно до визначених маршрутів та з урахуванням вимог пунктів 6, 7 розділу I цього Положення.

30. Підрозділи Національного банку, відповідальні за забезпечення діяльності Національного банку, грошовий обіг, зберігання та перевезення цінностей, здійснюють закупівлю товарів і послуг відповідно до вимог нормативно-правових і розпорядчих актів Національного банку з питань закупівель для забезпечення організації безперебійної роботи з готівкою та іншими цінностями, створення належних умов для їх перевезення та зберігання в умовах особливого періоду.

31. Залучені банки в умовах особливого періоду за наявності обставин, що унеможливають функціонування відокремлених підрозділів залучених банків на окремій території, з метою забезпечення безперебійного обслуговування невідкладних фінансових потреб військових формувань, правоохоронних органів, Держспецзв'язку, підприємств, організацій та населення мають право організувати в структурі банку/філії/відділення власні мобільні підрозділи відповідно до вимог нормативно-правових актів Національного банку щодо порядку банківського обслуговування мобільними підрозділами банку військових частин, суб'єктів господарювання, населення в разі запровадження надзвичайного режиму роботи.

IV. Порядок проведення утилізації не придатних до обігу банкнот гривні в умовах особливого періоду

32. Підрозділи грошового обігу в регіонах, підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, перед утилізацією обробляють пачки не придатних до обігу банкнот, прийнятих від залучених банків, із дотриманням вимог нормативно-правових актів Національного банку щодо порядку оброблення банкнот (монет) національної валюти. Підрозділи грошового обігу в регіонах та підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, у разі оброблення банкнот із застосуванням

автоматизованих систем з установленими шредерами здійснюють утилізацію зношених банкнот у режимі реального часу.

Підрозділи грошового обігу в регіонах, підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, у разі застосування вимог нормативно-правового акта Національного банку з питань організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі, забезпечують утилізацію банкнот національної валюти із використанням режиму роботи автоматизованих систем оброблення банкнот BPS1040/M7 – “Знищити все”.

Підрозділ Національного банку, відповідальний за зберігання та перевезення цінностей, здійснює утилізацію не придатних до обігу банкнот в автономному режимі на спеціалізованих автоматизованих системах.

33. Підрозділи грошового обігу в регіонах у разі неможливості утилізації не придатних до обігу банкнот здійснюють їх утилізацію на підприємствах, визначених Національним банком, на підставі укладеного договору про проведення утилізації. Графіки завезення не придатних до обігу банкнот на такі підприємства для їх утилізації підрозділи грошового обігу в регіонах складають з дотриманням умов конфіденційності за місцезнаходженням підприємства та погодженням із керівництвом цих підприємств.

Правління Національного банку, якщо немає змоги провести утилізацію не придатних до обігу банкнот на підприємствах, приймає рішення про утилізацію не придатних до обігу банкнот іншими прийнятними способами до повної втрати ними платіжності.

34. Підрозділ перевезення цінностей Національного банку (у разі наявності в регіоні) або підрозділ інкасації залученого банку (філії, відділення) здійснює перевезення не придатних до обігу банкнот на підприємство для утилізації цінностей.

35. Підрозділи грошового обігу в регіонах для забезпечення належної організації та проведення утилізації не придатних до обігу банкнот створюють комісію з утилізації не придатних до обігу банкнот (далі – комісія). Персональний і кількісний склад комісії визначається розпорядженням Національного банку, підписаним начальником підрозділу грошового обігу в регіоні. Головою комісії призначається начальник підрозділу грошового обігу в регіоні або його заступник. До складу комісії також уключаються представники органів Національної поліції України (за згодою). До розпорядження Національного банку про створення комісії вносяться зміни в разі тимчасової відсутності одного з членів комісії. У розпорядженні Національного банку визначаються строк роботи комісії, повноваження, функції та відповідальність кожного члена комісії. Присутність усіх членів комісії є обов’язковою під час приймання інкасаторами не придатних до обігу банкнот від матеріально

відповідальних осіб та з моменту розкриття інкасаторами мішків (касет) із цими банкнотами і до їх повної утилізації.

До роботи комісії обов'язково залучаються інкасатори, на яких покладаються функції з приймання, доставляння до місця утилізації та безпосередньо утилізації переданих пачок не придатних до обігу банкнот, із покладанням колективної (бригадної) матеріальної відповідальності за незабезпечення схоронності довірених цінностей до їх повної утилізації.

36. На підприємстві, що здійснює утилізацію не придатних до обігу банкнот, з метою забезпечення повної утилізації видається розпорядчий акт (розпорядження, наказ), згідно з яким призначаються спеціалісти підприємства, відповідальні за проведення повної утилізації та дотримання відповідного технологічного режиму (далі – відповідальні спеціалісти). Відповідальні спеціалісти разом із членами комісії підписують акт про утилізацію не придатних до обігу банкнот, що підтверджує завершення утилізації не придатних до обігу банкнот на підприємстві.

37. Національний банк для супроводження та забезпечення охорони протягом усього процесу утилізації на підприємстві не придатних до обігу банкнот укладає договір із Національною поліцією України.

38. На кожну операцію з утилізації на підприємстві не придатних до обігу банкнот готується розпорядження Національного банку про відправлення не придатних до обігу банкнот для утилізації за підписом начальника підрозділу грошового обігу в регіоні. У розпорядженні Національного банку зазначаються вид (індекс) та номінал, сума за кожним номіналом та загальна сума, кількість місць, номер сховища, з якого видаватимуться не придатні до обігу банкноти, прізвища членів бригади/групи інкасації, які отримають банкноти для утилізації та доставлять їх до підприємства, прізвища членів комісії, які будуть присутні під час утилізації.

39. Видача матеріально відповідальними особами бригаді/групі інкасації не придатних до обігу банкнот для їх перевезення до місця утилізації проводиться в присутності всіх членів комісії згідно з розпорядженням Національного банку про відправлення не придатних до обігу банкнот для утилізації на підставі видаткового касового ордера та опису (додаток 1). Матеріально відповідальні особи та працівники, які здійснюють бухгалтерський облік та контроль за бухгалтерським обліком, засвідчують своїми підписами примірники видаткового касового ордера, один з яких передається для контролю за відображенням (проведенням) операції в підсистемі “Емісійний день банку”.

Матеріально відповідальні особи складають опис у двох примірниках, у якому зазначаються номер і дата розпорядження Національного банку про відправлення не придатних до обігу банкнот для утилізації.

Один примірник опису використовується бригадою/групою інкасації для приймання не придатних до обігу банкнот і після виконання завдань передається до підрозділу перевезення цінностей Національного банку/підрозділу інкасації залученого банку (філії, відділення), інший – залишається в підрозділах грошового обігу в регіонах у документах дня разом із видатковим касовим ордером.

40. Бригада/група інкасації здійснює приймання не придатних до обігу банкнот відповідно до вимог нормативно-правових і розпорядчих актів Національного банку з питань перевезення валютних цінностей. Перевезення не придатних до обігу банкнот до місця утилізації здійснюється в опломбованих мішках (касетах).

41. Не придатні до обігу банкноти утилізуються після їх перевірки.

Бригада/група інкасації після перевірки членами комісії цілісності доставлених мішків (касет), пломб, якими вони опломбовані, їх відповідності даним опису розкриває мішки (касети) із не придатними до обігу банкнотами та перевіряє загальну суму за пачками з даними ярликів (супровідних ярликів) без перевірки кількості корінців.

42. Акт про утилізацію не придатних до обігу банкнот (додаток 2) складається після утилізації партії не придатних до обігу банкнот. Акт складається в трьох примірниках за підписами всіх членів комісії, спеціалістів підприємства, відповідальних за проведення повної утилізації та дотримання відповідного технологічного режиму, та інкасаторів. Перший примірник надсилається до підрозділу Національного банку, відповідального за грошовий обіг, другий – залишається в підрозділах грошового обігу в регіонах для відображення в бухгалтерському обліку та для відображення (проведення) операції в підсистемі “Емісійний день банку”, третій – передається до підрозділу перевезення цінностей Національного банку/підрозділу інкасації залученого банку (філії, відділення) як підтвердження виконання завдання інкасаторами.

V. Особливості організації роботи з готівкового обігу залученими банками та ведення касових операцій підприємствами, організаціями та фізичними особами-підприємцями в особливий період

43. Національний банк має право:

1) змінювати критерії зношеності банкнот;

2) зобов'язувати залучені банки здавати готівку до підрозділів грошового обігу в регіонах, підрозділу Національного банку, відповідального за зберігання та перевезення цінностей;

3) уводити обмеження на зняття готівки підприємствами, організаціями, фізичними особами-підприємцями та населенням із поточних і вкладних рахунків.

44. Підприємства, організації в умовах особливого періоду укладають договори про відкриття та ведення рахунків із залученими банками, узгоджують з ними розрахунок ліміту залишку готівки в касі. Ініціатором процедури узгодження розрахунку ліміту залишку готівки в касі є підприємство, організація – під час укладення договору чи залучений банк. Ліміт залишку готівки в касі є нульовим для підприємств, організацій, які не узгодили з банком такий розрахунок, а не здана підприємством, організацією на кінець робочого дня готівка є понадлімітною.

45. Підприємства, організації зобов'язані здавати понадлімітну готівку, що надходить до їх кас, у повному обсязі (крім випадків, передбачених у пунктах 47, 51 розділу V цього Положення) до залученого банку в порядку і строки, що узгоджені з банком. Така готівка зараховується на поточні рахунки підприємств, організацій не пізніше наступного робочого дня.

В особливий період підприємства, організації переглядають порядок і строки здавання виручки з метою максимального надходження готівки до кас залучених банків.

46. Залучені банки для забезпечення своєчасного здавання виручки та дотримання лімітів залишку готівки в касах підприємств, організацій зобов'язані забезпечувати роботу в операційний та післяопераційний час, вихідні та святкові дні. Виручка, що надійшла в операційний час, зараховується на поточні рахунки клієнта в той самий день, а виручка, що надійшла в післяопераційний час, вихідні та святкові дні, – не пізніше наступного робочого дня.

47. Підприємства та організації не мають права накопичувати у своїх касах готівку для здійснення майбутніх витрат (уключаючи виплати соціального характеру, заробітної плати) до встановленого строку їх виплати.

Підрозділи військових формувань, правоохоронних органів, Держспецзв'язку на період виконання їх особовим складом завдань за межами пунктів постійної дислокації мають право зберігати в касах готівку, одержану в залучених банках для виплати особовому складу грошового забезпечення, понад установлений ліміт каси протягом 10 робочих днів, уключаючи день одержання готівки в банку.

Підприємства роздрібної торгівлі, громадського харчування, надання послуг, а також інші підприємства та організації, до каси яких постійно надходить готівкова виручка, для запобігання зустрічному переміщенню готівки

мають право витратити її за узгодженням із залученим банком на оплату праці, виплати соціального характеру своїм працівникам.

Підприємства громадського харчування, а також підприємства, що займаються закупівлею товарів сільськогосподарської продукції, мають право за рахунок готівкової виручки здійснювати закупівлю сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки в населення.

Залучені банки в особливий період здійснюють систематичний облік підприємств та організацій, які мають постійну готівкову виручку.

48. Підприємства та організації в разі настання обставин, що унеможливають здавання ними готівки до залучених банків, мають право перевищувати ліміт залишку готівки в касі, одночасно вживаючи заходів для забезпечення щонайскорішого здавання понадлімітних сум готівки до таких банків або мобільних підрозділів банків.

49. Залучені банки видають підприємствам, організаціям та фізичним особам-підприємцям готівку для забезпечення потреб, що виникають під час їх функціонування та не суперечать законодавству України.

50. Залучені банки для видачі готівки підприємствам, організаціям та фізичним особам-підприємцям мають право витребувати для перевірки документи, що обґрунтовують згідно із законодавством України необхідність одержання готівки.

51. Підприємства, організації, фізичні особи-підприємці, які відкрили поточні рахунки в залучених банках і зберігають на цих рахунках свої кошти на договірних засадах, здійснюють розрахунки за своїми зобов'язаннями між собою виключно в безготівковій формі (крім розрахунків із бюджетом та цільовими фондами, які можуть здійснюватися готівкою за рахунок коштів, одержаних у банку, або з виручки) у порядку, установленому нормативно-правовим актом Національного банку з питань ведення касових операцій у національній валюті в Україні, а з населенням – як у безготівковій, так і в готівковій формах.

Підприємства, організації та фізичні особи-підприємці мають право здійснювати готівкові розрахунки з населенням:

1) за рахунок готівки, одержаної від залученого банку (у разі закупівлі сільськогосподарської продукції – і за рахунок виручки), через касу підприємства/організації/фізичної особи-підприємця із веденням касової книги/книги обліку розрахункових операцій/книги обліку доходів і витрат;

2) через залучені банки шляхом унесення готівки для подальшого її перерахування на поточні рахунки.

Додаток 1
до Положення про організацію
готівкового обігу і ведення
емісійно-касових операцій у
банківській системі в особливий
період
(пункт 39 розділу IV)

_____
(найменування підрозділу грошового обігу в регіоні)
“ ____ ” _____ 20__ року

Опис №

Згідно з розпорядженням

_____
(найменування підрозділу грошового обігу в регіоні)
від “ ____ ” _____ 20__ року № _____ відправляються з _____

_____
(найменування підрозділу грошового обігу в регіоні)
з бригадою/групою інкасації у такому складі:
старший бригади/групи –

_____
(прізвище, ініціали)
та інкасатори:

_____
(прізвище, ініціали) _____ для утилізації шляхом переробки

_____
(спосіб переробки)
не придатні до обігу банкноти.

№ з/п	Індекс	Номінал	Сума	Кількість місць (мішків, касет)	Номер (код) відбитка пломбіра (для мішків)
1	2	3	4	5	6

Усього _____ грн
(цифрами та словами)

_____ місць.
(цифрами)

Видали
матеріально відповідальні особи:

Прийняли
члени бригади/групи інкасації:

_____
(прізвище, ініціали) (підпис) (прізвище, ініціали) (підпис) ;

_____
(прізвище, ініціали) (підпис) (прізвище, ініціали) (підпис) ;

_____
(прізвище, ініціали) (підпис) (прізвище, ініціали) (підпис) .

Додаток 2
до Положення про організацію
готівкового обігу і ведення
емісійно-касових операцій у
банківській системі в особливий
період
(пункт 42 розділу IV)

“ ___ ” _____ 20__ року

Акт №
про утилізацію не придатних до обігу банкнот

Цей акт складено про те, що відповідно до розпорядження

_____ (найменування підрозділу грошового обігу в регіоні)
від “ ___ ” _____ 20__ року № _____ мішків
(касет)

_____ (кількість)
із не придатними до обігу банкнотами на суму _____ грн

_____ (цифрами та словами)
доставлені на підставі договору про проведення утилізації від “ ___ ” _____
20__ року № _____ на _____ у непошкодженій упаковці
(найменування підприємства)

та були розкриті інкасаторами:

_____ ;
(прізвище, ініціали)

_____ ;
(прізвище, ініціали)

_____ .
(прізвище, ініціали)

Вміст мішків (касет) було звірено з написами на ярликах (супровідних ярликах)
та з даними опису від “ ___ ” _____ 20__ року № _____, перевірено
за пачками.

Під час перевірки в мішках (касетах) були не придатні до обігу банкноти:

№ з/п	Індекс	Номінал	Сума	Примітки
1	2	3	4	5

Усього _____ грн.

(цифрами та словами)

Усі зазначені не придатні до обігу банкноти утилізовані шляхом переробки

_____.

(спосіб переробки)

Утилізація проведена в присутності комісії з утилізації не придатних до обігу банкнот, призначеної згідно з розпорядженням Національного банку України від “___” _____ 20____ року № _____.

Голова комісії – _____.

(прізвище, ініціали)

(підпис)

Члени комісії: _____;

(прізвище, ініціали)

(підпис)

_____;

(прізвище, ініціали)

(підпис)

спеціаліст підприємства – _____;

(прізвище, ініціали)

(підпис)

старший бригади/групи

інкасації – _____;

(прізвище, ініціали)

(підпис)

інкасатори:

_____;

(прізвище, ініціали)

(підпис)

_____;

(прізвище, ініціали)

(підпис)

_____.

(прізвище, ініціали)

(підпис)